

ної групи та ухвалення стратегії дій, метою яких буде подальше просування і визнання іншими інституціями та міжнародними організаціями Київської декларації.

З огляду на те, що конфлікт є явищем, яке не знає кордонів і відбувається у багатьох регіонах світу, співробітництво національних інституцій, на думку автора статті, має, в першу чергу, бути зосереджене на залученні представників національних інституцій з конфліктних регіонів Латинської Америки, Африки та Азії. Однак, співробітництво не повинно обмежуватись участю інституцій лише тих країн, які мають досвід із захистом прав людини у конфліктний або пост-конфліктний період, співробітництво у цій сфері має бути направлено до кожної інституції, зокрема і тої, яка могла б запропонувати фахових аналітиків та експертів, незважаючи на відсутність досвіду роботи з конфліктною ситуацією безпосередньо, до омбудсменів, які спроможні надати технічну і матеріальну допомогу, до інституцій в цілому, які бажають долучитись та об'єднати свої зусилля, відстоюючи права людини у ситуаціях, коли людина є найбільш незахищеною і вразливою.

Для того, щоб забезпечити впровадження Київської декларації необхідно забезпечити дотримання її положень національними урядами країн. На думку автора публікації, з цією метою і доцільно було б створити міжнародну групу експертів, яка, в першу чергу, змогла б розпочати роботу щодо ухвалення Київської декларації Радою ООН з прав людини. Виходячи з того, що Рада ООН з прав людини є міжурядовим органом в системі Організації Об'єднаних Націй, до повноважень якого належить підготовка рекомендацій про права людини та розгляд ситуацій, пов'язаних з їх порушенням, міжнародній групі експертів має бути поставлена мета просування у Раді ООН позиції про необхідність ухвалення рекомендацій для урядів країн щодо врахування та сприяння ними дотриманню положень Київської декларації. Досягнення цієї мети у подальшому створило б серйозні передумови для подальших кроків національних інституцій, необхідних для ухвалення Київської декларації Генеральною Асамблеєю ООН.

Висновки. Підбиваючи підсумок, можна констатувати, що Київська декларація є документом політичного і морального значення, однак при його схваленні авторитетними міжнародними установами та визнанні урядами держав, вона зможе стати основоположним і визначальним орієнтиром, на який матимуть можливість опиратись національні інституції, відстоюючи права людини в умовах конфлікту.

Прийнявши Київську декларацію, національні інституції зробили перший і, напевно, найважливіший крок на шляху подолання проблем прав людини у конфлікті. Виходячи з тих страшних наслідків, які спричиняє конфлікт, можна зробити висновок про те, що перед національними інституціями виникатимуть серйозні виклики, однак запроваджуючи та втілюючи закладені у Київській декларації принципи, національні інституції долатимуть їх, розвиваючи свій власний потенціал та забезпечуючи захист прав людини у будь-якій ситуації.

Література:

1. Паризькі принципи., Режим доступу: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx>
2. Київська Декларація «Роль національних інституцій з прав людини у конфліктних та пост-конфліктних ситуаціях», Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/The%20Kyiv%20Declaration%20ua.pdf>
3. Резолюція Генеральної асамблеї ООН A/RES/68/171., Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/449/73/PDF/N1344973.pdf?OpenElement>
4. Резолюція Ради ООН з прав людини A/HRC/RES/27/18., Режим доступу: <http://www.ohchr.org/RU/Countries/NHRI/Pages/NHRIMain.aspx>
5. Валерія Лутковська ініціює створення міжнародної робочої групи для впровадження декларації щодо ролі НІПЛ у конфліктних та постконфліктних ситуаціях., Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/231015-dd-valeriya-lutkovska-initsiyuye-stvorennya-mizhnarodnoii-robochoii-grupi/>

УДК 1(09):340.122

ПРИРОДНІ ПРАВА ЛЮДИНИ: СПОСОБИ ЗАХИСТУ / NATURAL RIGHTS: METHODS OF PROTECTION

Н. Кулак, д-р філософії з державного управління
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Учасник конференції

В статті висвітлено розвиток доктрини природних прав людини. Здійснено аналіз та класифікацію способів захисту порушених природних прав людини. Розглянуто процес реалізації природно-правової доктрини в українському та міжнародному законодавстві.

Ключові слова: природні права людини, захист прав, природно-правова доктрина

The article covers the development of the doctrine of the law of nature and analyses classification and methods of protection of violated natural rights. There was researched the implementation process of the doctrine of the law of nature in Ukrainian and international legislation.

Keywords: natural rights, the protection of human, doctrine of the law of nature

Права людини — універсальна загальнолюдська цінність. Сучасна концепція прав людини що прийшла на зміну доктрині природного права оформилася після Другої світової війни [1, с. 147].

Формування нового післявоєнного світового правопорядку стало головною причиною появи сучасної концепції прав людини. Фундаментом нової концепції стала діяльність ООН, спрямована на розробку нормативних документів, що утворили нові правила в сфері захисту прав людини.

Відмінність класичної доктрини природних прав від сучасної концепції прав людини полягає у постулаті про те, що людина є носієм природних прав як ізольований та відокремлений індивід з моменту народження. Права людини є належним (позаісторичним), незаперечним фактом.

Згідно із сучасною концепцією людина є соціальною істотою, активним членом суспільства, має природні права, формує умови для вільного користування цими правами, створює нові види прав, активно захищає їх.

Класична доктрина природних прав стала базовим фундаментом для появи сучасної концепції прав людини.

В епоху Просвіти (XVIII століття) права людини оформлюється як окрема категорія з ідей про права людини, що беруть початок ще з творів грецьких філософів та світових релігій.

Прикладом служать країни Європи, де було ухвалено декілька хартиї, які кодифікували певні свободи людини: Magna Charta Libertatum 1215 рік, датська Erik Klippings Handfaestning 1282 рук. Ці документи визначали граничні межі втручання державної влади у життєдіяльність певної групи осіб. У цих документах не міститься філософського поняття свободи як самостійного правового поняття, але це був початок конкретних дій певних груп осіб на шляху формування умов для захисту своїх прав.

Ідея про те, що природа наділяє людину правами, які держава має охороняти, навіть коли ці права протиставляються владі, з'являються в епоху Просвіти. Таким чином, права людини перетворилися на передумови гідного людського існування.

З часом зміст доктрини природних прав постійно змінювався. Сучасна наука не має узгодженого єдиного підходу щодо визначення природних прав та їх класифікації.

З появою сучасної доктрини прав людини кардинально змінюються погляди на людину як на носія природних прав. Відтепер людина не лише носій природних прав, вона суб'єкт який формує та захищає ці права.

Еволюція доктрини природних прав призвела до їх закріплення в позитивному праві на національному та міжнародному рівнях. Відтепер ці права мають забезпечуватися державою в обов'язковому порядку, людина має право вимагати від держави виконання своїх прав.

Табл. 1.

Природні права людини

Національний рівень		Міжнародний рівень	
Конституція України		Міжнародні нормативні акти	
Зміст	Номер статті	Зміст	Номер статті Назва документа
Громадські права та свободи			
Право кожної людини на життя	стаття 27	Право кожного на життя	стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право людини на повагу до її гідності	стаття 28	Заборона такого, що принижує гідність, поведження	стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на свободу та особисту недоторканність	стаття 29	Право на свободу та особисту недоторканність	стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на недоторканність житла	стаття 30	Право на повагу до свого житла	стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції	стаття 31	Право на повагу до своєї кореспонденції	стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на невтручання в особисте і сімейне життя	стаття 32	Право на повагу до свого приватного і сімейного життя	стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України	стаття 33	Право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах території будь-якої держави, право залишити будь-яку країну, включно зі своєю власною	стаття 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань	стаття 34	Право на свободу думки Право на свободу вираження поглядів	стаття 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стаття 10 Конвенції про захист основоположних свобод
Право на свободу світогляду і віросповідання	стаття 35	Право на свободу совісті та релігії	стаття 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Політичні права людини			
Право на об'єднання в політичні партії та громадські організації	стаття 36	Право на свободу об'єднання з іншими особами	стаття 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право збиратися мирно, без зброї і проводити мітинги, походи та демонстрації	стаття 39	Право на свободу мирних зібрань	стаття 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Understanding the human rights concept in the world community: theoretical and historical aspects

<i>Економічні права і свободи</i>			
Право кожного володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності	стаття 41	Право мирно володіти своїм майном	стаття 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Право на страйк	стаття 44	Право на страйки	стаття 8 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права
<i>Соціальні права і свободи</i>			
Право на соціальний захист	стаття 46	Право на соціальне забезпечення	стаття 9 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права
Право на житло	стаття 47	-	
Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї	стаття 48	Право на достатній життєвий рівень для людини і її сім'ї	стаття 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права
Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування	стаття 49	Право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я	Стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права
Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди	Стаття 50	-	
Свобода шлюбу та рівність прав і обов'язків у шлюбі та сім'ї	стаття 51	Право на шлюб і створення сім'ї	стаття 12 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
<i>Культурні права і свободи</i>			
Право на освіту	стаття 53	Право на освіту	стаття 2 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
Свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності	стаття 54	Право на участь у культурному житті, на користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування, на користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором якої вона є	стаття 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права

З вищезазначеного витікає, що природні права людини визнані та формалізовані на міжнародному та національному рівнях, але це не доводить факт їх дотримання.

Згідно із Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятою Радою Європи 04.11.1950 року (ратифіковано Україною у 1997 році) кожен має право, індивідуально чи спільно з іншими, будь-якими не забороненими законом способами захищати права і свободи людини (не лише власні) від порушень і протиправних посягань (2).

Таким чином, у випадках порушення природних прав людини виникає право на захист порушених прав. Існує два способи захисту прав людини: законний та незаконний.

В залежності від методів, ці способи можуть бути судовими; договірними; способами що порушують закон, але не є насильницькими; немирними (насильницькими) способами.

Законні способи захисту прав людини закріплені в міжнародних документах та у нормативно-правових документах національного рівня.

В Україні основними способами захисту прав людини, закріпленими у Конституції України (3) та у Цивільному кодексі України є (5):

- судовий захист;
- захист Президентом України, органами державної влади, органами місцевого самоврядування;
- звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- звернення до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (після використання всіх національних засобів правового захисту);
- об'єднання в політичні партії, профспілки, інші громадські організації;
- самозахист;
- мирні зібрання;
- ініціювання та проведення широких переговорів із залученням представників всіх впливових політичних сил та громадських організацій з метою вирішення проблеми;
- економічний бойкот продукції або постачальників.

Мирні способи, що порушують закон:

- акції непокори, відмови виконувати законні накази і розпорядження органів влади; відмова платити податки;
- умисне невиконання судового рішення;
- опір представникові влади під час здійснення ним службових обов'язків;
- ухилення від сплати податків, зборів;

- непоко́ра чи невиконання наказу військовослужбовцем;
- блокування діяльності органів влади та місцевого самоврядування;
- блокування автодоріг, залізничних колій;
- блокування транспортних комунікацій, захоплення державних або громадських будівель чи споруд.

Насильницькі способи захисту передбачають:

- немирні протести, що супроводжуються погрозами або завданням шкоди життю і здоров'ю людей, знищенням або пошкодженням майна;
- повстання.

Однією із функцій держави є обов'язок охорони і захисту прав і свобод громадян. Декларація про права і обов'язки окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права і основні свободи, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 09.12.1998 закріплює на міжнародному рівні принцип про права і обов'язки окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини і основні свободи (4).

В умовах, коли суб'єктом, який порушує права людини, є сама держава - способи захисту гарантовані державою не працюють. Звернення до суду, міжнародних установ, громадських організацій будуть мати результати, але мине багато часу.

Вирішення проблеми знаходиться у полі вибору методу, який буде дієвим та законним. Так, згідно статті 19 Цивільного кодексу України (5) особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Таким чином, самозахист надає гарантоване право будь-якими незабороненими способами захищати свої права.

Загально відомо, що захист прав в індивідуальному порядку є менш ефективним за колективну форму захисту.

Декларація про права і обов'язки окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права і основні свободи, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 09.12.1998 (4) статтею 5 закріплює право людини відстоювати порушене право шляхом проведення мирних зустрічей та зборів.

Статтею 39 Конституції України (3) та статтею 315 Цивільного кодексу України (5) закріплено право на мирні зібрання.

Крім того, існують правозахисні організації, існує право звернутися до судового захисту в міжнародних судах. Історія є свідком того, що права, отримані в незаконний спосіб, не забезпечують формування правової держави.

Прикладом є Україна. Порушення законів з боку влади знищує повагу до закону з боку громадян. Все це призводить до гальмування процесу переходу України до лав правових розвинутих країн, тому ми вважаємо, що мирні, але довгострокові способи захисту прав та свобод громадян мають більший ефект для захисту порушених прав тому, що в результаті ми отримуємо свідомий захист та свідоме дотримання закону з боку усіх суб'єктів правовідносин.

Література:

1. Ткач А.Н. Проблемы теории государства и права., А.Н. Ткач. – Москва., Инфра, 2002. – 245 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950: прийнята, прийнятою Радою Європи 04.11.1950 року. Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Конституція України від 28 червня 1996 року., Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996., № 30, стаття 141 (зі змінами – Офіційний вісник України від 01.10.2010. - № 72/1 Спеціальний випуск. – стор. 15, стаття 2598.
4. Декларація про права і обов'язки окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права і основні свободи, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 09.12.1998 р., Access mode: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_349.
5. Цивільний кодекс України. Закон від 16.01.2003 № 435-IV: прийнят Верховною Радою України., Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

УДК 342.7

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ТЕЛЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ / CONSTITUTIONAL AND LEGAL PROBLEMS OF RELATIONS BETWEEN THE STATE AND INDIVIDUAL IN MARKET ECONOMY CONDITIONS: FUNCTIONAL AND TELEOLOGICAL ASPECTS

**Лощихін О.М., д-р юрид. наук, проф., декан факультету публічного управління та права
Академія муніципального управління, Україна**

Учасник конференції

У статті розглядаються особливості становлення та реалізації економічних прав людини в аспекті функціонування сучасної держави в умовах ринкової економіки. Доводиться, що забезпечення та захист економічних прав людини є необхідною та неодмінною умовою виживання та життєзабезпечення економічної системи суспільства, а їх об'єктивізація у економічних функціях держави є закономірним процесом.

Автор вважає, що функції держави у сфері економіки, економічні права людини взаємопов'язані та взаємозалежні щодо інститутів економічної організації громадянського суспільства, у яких знаходить своє втілення досягнутий рівень економічної свободи суспільства і кожної особистості окремо. В економічному аспекті громадянське суспільство є суспільством цивілізованих ринкових відносин. Тому формування цивілізованого ринку є найважливішою умовою реалізації економічних прав людини та формування громадянського суспільства. А це можливо лише на основі: послідовного проведення в життя принципу плуралізму форм власності і рівних можливостей їхнього правового захисту; забезпечення свободи праці як основи функціонування будь-якого суспільства, необхідність гарантування захисту від безробіття, так само як і права на індивідуальні і колективні трудові спори; гарантування свободи підприємництва й іншої не забороненої законом економічної діяльності. Єдність цих факторів забезпечує нова якість економічних відносин і положення особи в даній сфері. Квінтесенцією цієї нової якості є ринкова економіка.